

*La butaca
maleïda*

Gaston Leroux

A LA LLUNA DE VALÈN IA

I

La mort d'un heroi

—Passarà una mala estona.

—Sens dubte, però diuen que és un home que no té por de res.

—¿Té fills?

—No. És vidu.

—Millor.

—I a més a més, esperem que no li passe res. Però, afanyem-nos.

En escoltar aquelles fúnebres paraules, Gaspard Lalouette —home honest, comerciant de quadres i d'antiguitats, establert des de feia deu anys al carrer Laffitte, que caminava aquell dia pel passeig Voltaire examinant els aparadors dels venedors de vells gravats i de trastam— alçà el cap.

En aquell mateix moment fou espentejat per un grup de tres joves que venien de la cantonada del carrer Bonaparte i que anaven pentinats a la manera dels estudiants. Ni es van molestar a oferir-li la més petita excusa.

Gaspard Lalouette, per por de causar un desagradable incident, guardà, per a ell, el mal humor que sentia a causa d'aquella incivilitat, i pensà que els joves corrien per assistir a algun duel del qual temerien el desenllaç final.

I continuà mirant atentament una petita arquella adornada amb flors de lis que pensava que podia ser de l'època de Sant Lluís, i que potser havia contingut el saltiri de Blanca de Castella. Fou aleshores quan, darrere seu, una veu digué:

—Podeu pensar qualsevol cosa, però és un home valent de veritat.

I una altra respongué:

—¡Diuen que ha fet tres vegades la volta al món!... Però ben cert que no em ficaria al seu lloc. ¡Déu vulga que no arribem tard!

Lalouette es girà. Dos vells es dirigien cap a l'institut apressant el pas.

—Home, ¿els vells es deuen haver tornat tan bojós com els joves? —va pensar Lalouette, el qual es trobava prop dels quaranta-cinc anys, l'edat en què un no és ni jove ni vell. Aquells dos sembla que corren a la mateixa desagradable cita que els estudiants d'adés.

Tot preocupat, Gaspard Lalouette pensava, en tornar del carrer Mazarine, que potser sense voler-ho es veuria compromés en aquell afer tortuós. La bona qüestió és que quatre senyors amb el seu redingot, capell alt i cartera de ministre sota el braç (per la qual cosa se'ls coneixia que eren professors), es trobaven de sobte enfront d'ell, cridant i gesticulant:

—De tota manera, no em fareu creure que haja dictat el testament.

—Si no ho ha fet, ha obrat malament.

—¿Conten que ha vist la mort de prop més d'una vegada!...

—Quan els amics anaren a dissuadir-lo d'aquella intenció, els tancà la porta als nassos.

—Però, en l'últim moment, potser s'ho repensarà.

—¿El preneu per un covard?

—Mireu. Vegeu-lo.

Els quatre professors arrancaren a córrer, travessant el carrer i el passeig, i girant cap a la dreta en direcció al pont de les Arts.

Gaspard Lalouette, sense dubtar-ho, amollà tots els seus bati-bulls. No tenia més que una curiositat: conèixer l'home que anava a arriscar la vida en unes condicions i per unes raons que ell ignorava encara, però que l'atzar li havia fet entreveure com a particularment heroiques.

De sobte, es trobà sota el sostre de l'institut, junt als professors, i, tot seguit, a la petita plaça on l'únic monument que hi ha duu al cap un petit casquet. La plaça era plena de gent que s'hi bellugava. Els carruatges s'apressaven sota el clamor dels cotxers i dels venedors de periòdics. Davall el sostre que con-

duïa al primer pati de l'institut, una sorollosa gentada rodejava un personatge que semblava tenir una gran pena de desprendre's d'aquella abraçada entusiasta. Els quatre professors d'allí estant cridaven:

—¡Bravo!

Lalouette es llevà el barret i, adreçant-se a un d'aquests senyors, li preguntà molt tímidament si voldria explicar-li què passava.

—Oh, ja ho veu. Aquest és el capità de vaixell Maxime d'Aulnay.

—¿Va a batre's en duel? —preguntà aleshores Lalouette, amb la més humil educació.

—Ja ho crec que no. Va a pronunciar el discurs d'ingrés a l'Acadèmia Francesa —respongué el professor tot neguitós.

Mentrestant, Gaspard Lalouette fou separat dels professors per un gran avalot de la multitud. Eren els amics de Maxime d'Aulnay, els quals, després d'haver-lo escortat i d'haver-lo abraçat amb emoció, intentaven de penetrar a la sala de sessions públiques.

S'organitzà una bona gresca, ja que les seues entrades no els serviren de res. Els qui havien pres la sàvia precaució de fer-se reservar les places es quedaren a la lluna de València, perquè els qui hi havien vingut per pillar-los-les no les van voler cedir. La curiositat, més forta que no el seu interès, féu definitivament que es quedaren amb elles. Amb tot, com que Lalouette es trobava acorralat entre les urpes pacífiques del lleó de pedra que custodiava el pas de la Immortalitat, un venedor de revenda li parlà d'aquesta manera:

—Si vol entrar, senyor, són vint francs.

Gaspard Lalouette, comerciant d'antiguitats i de quadres, posseïa un gran respecte per les lletres. Ell mateix n'era autor. Havia publicat dues obretes que constituïen l'orgull més gran de la seua vida. Una sobre les signatures dels pintors cèlebres i sobre els mitjans de reconéixer l'autenticitat de les seues obres; i una altra sobre l'art de l'emmarcament, per les quals fou nome-

nat oficial d'Acadèmia. Però no hi havia entrat mai i la idea que es podia haver fet d'una sessió pública de l'Acadèmia no concordava en absolut amb tot allò que acabava d'escoltar i de veure des de feia un quart d'hora. Per exemple, no hauria imaginat mai que fos tan útil per a pronunciar un discurs d'ingrés ser vidu i sense fills, no tenir por de res i haver fet testament. Pagà, doncs, els vint francs i, després de mil patacades, s'installà com pogué en una tribuna on tot el món s'hi estava dret escodrinyant la sala.

Entrava Maxime d'Aulnay. Ho feia un poc pàl·lid, flanquejat pels dos padrins, el comte de Bray i el professor Palaiseaux, més pàl·lids encara que no ell.

Una gran esgarripança sotragà l'assemblea. Les nombroses i selectes dones no pogueren retenir un moviment d'admiració i de pietat. Una pietosa gran senyora es persignà. La gent s'alçà de totes les grades, ja que tota aquella emoció era infinitament respectuosa, com si passàs la mort pel davant.

Quan va arribar al seu lloc, l'aspirant a acadèmic s'assegué entre els dos guardians de cos. Tot seguit alçà el cap i passejà una rigorosa mirada pels seus col·legues, per la concurrència, per la mesa i, també, per l'entristida figura del membre de la il·lustre assemblea encarregat de rebre'l.

Aquest darrer personatge aporta en aquesta mena de cerimònia una fisonomia ferotge, presagi de totes les tortures literàries que ha preparat a l'empara del seu discurs. Aquell dia, tenia l'aspecte compassiu del confessor que ha d'assistir el seu feligrés en els últims moments.

Lalouette no es perdia ni una paraula de tot allò que es deia al seu voltant. Es comentava:

- El pobre Jean Mortimar era templat i jove com ell.
- I també es trobava molt content per haver estat elegit.
- ¿Us en recordeu quan s'alçà per pronunciar el discurs?
- Semblava radiant. Era ple de vida.
- Per molt que diguen, allò no va ser una mort natural.

Gaspard Lalouette no pogué escoltar més sense girar-se cap al seu veí per preguntar-li de quin mort parlaven. Reconegué

que aquell a qui s'adreçava no era sinó el professor que, adés, ja l'havia informat d'una forma una mica esquerpa. Sense més contemplacions respongué:

—¿No llig els periòdics, senyor?

No, Lalouette no llegia els periòdics. Tan sols pel fet de no llegir-los, el misteri en què s'havia introduït en entrar per vint francs sota el sostre de l'institut, s'espesseïa cada vegada més. Per això no compregué res de la protesta que s'enlairà quan una noble dama, a la qual anomenaven la bella senyora de Bithynie, entrà a la llotja que tenia reservada. Aquesta dama examinà la concurrència amb una freda arrogància, adreçà algunes breus paraules a uns joves que l'acompanyaven i fità el seu rostre en direcció a Maxime d'Aulnay.

—Ella li durà desventura —cridà algú.

I la remor pública repetí:

—Sí, sí, ella li durà la desgràcia.

Lalouette preguntà:

—¿Per què li durà la desgràcia?

Però ningú no li respongué. Tot el que més o menys pogué endevinar fou que l'home que es trobava allà baix, disposat a pronunciar un discurs, s'anomenava Maxime d'Aulnay, que era capità de vaixell, que havia escrit un llibre intítulat *Viatge al voltant de la meua cabina* i que havia estat elegit per a la butaca ocupada fins feia poc pel senyor d'Abbeville. I el misteri tornà a començar amb crits i gestos de folls. El públic, a les tribunes, s'alçava i cridava coses com aquesta:

—¡Com l'altre!... ¡No l'òbrigues!... ¡Ah, la carta!... ¡Com l'altre!... ¡Com l'altre!... ¡No la lliges!...

Lalouette s'inclinà i veié un bidell que duia una carta a Maxime d'Aulnay. L'aparició d'aquell bidell i d'aquella carta semblava haver tret l'assemblea fora de si. Només els membres de la mesa s'esforçaven per mantenir la sang freda, però era ben visible que a Hippolyte Patard, el simpàtic secretari perpetu, li tremolaven tots els ossos.

Maxime d'Aulnay s'alçà, prengué de mans del bidell la

carta i l'obrí. Somrigué a tots els qui clamaven. I ja que la sessió no havia estat oberta encara, perquè esperaven el cancel·ler, la llegí i somrigué. Aleshores a les tribunes, tothom exclamà:

—Somriu... Somriu... L'altre també va somriure.

Maxime d'Aulnay va passar la carta als padrins, els quals no somreien. El text de la carta estigué de seguida en boca de tots i, de boca en orella i d'orella en boca féu la volta a la sala. Lalouette s'assabentà també del contingut: *Hi ha viatges més peril·losos que els que hom fa al voltant de la seua cabina.*

Aquell missatge semblà portar l'emoció de la sala al límit, quan s'escoltà la gelada veu del president que anunciava, després d'alguns cops de campaneta, que la sessió quedava oberta. Un silenci tràgic caigué immediatament sobre la concurrència. No obstant, Maxime d'Aulnay estava ja dret, més que valent, atrevit. Aleshores comença a llegir el seu discurs.

El llig amb una veu profunda, sonora. Agraeix en primer lloc, sense adulació, la companyia que li fa l'honor d'acollir-lo; tot seguit, després d'una breu al·lusió al dol que acabava de comoure recentment l'Acadèmia tot just a dintre del seu recinte, parla d'Abbeville. Parla..., i parla...

Al costat de Gaspard Lalouette, el professor murmurà entre dents aquesta frase que Lalouette cregué, equivocadament, inspirada per la llargària del discurs:

—Dura més temps que l'altre.

Maxime d'Aulnay parla i sembla que la concurrència, a mesura que parla, respira millor. Se senten sospirs; algunes dones somriuen com si es retrobassen després d'un gran perill. Parla i no l'interromp cap incident imprevist.

Arriba a la fi de l'elogi d'Abbeville, s'encoratja. S'acalora quan, amb la lloança dels talents de l'eminent prelat, emet algunes idees generals sobre l'eloqüència sacra. L'orador evoca el record de certs ressonants parlaments que valgueren a Abbeville l'enamorament fulminant dels llecs, a causa de la manca de respecte a la ciència humana.

El gest del novell acadèmic pren una amplària inusitada, com si volgués fustigar aqueixa ciència, filla de la impietat i de l'orgull. I amb una embranzida admirable, certament, que no té res d'acadèmica, però que no per això deixa de ser bella, Maxime d'Aulnay exclama:

—Fa sis mil anys, senyors, que la venjança divina ha encadenat Prometeu a la seua roca. Per això no sóc d'aquells que temen la fiblada dels homes. Jo només tinc por del llamp de Déu.

Aquell desventurat, tan bon punt acabà de pronunciar aquestes darreres paraules, se'l veié trontollar, dur amb un desesperat gest la mà al rostre, i desplomar-se tot seguit com un cos informe. S'organitzà un clamor d'espant. Els acadèmics es precipitaren...S'inclinaren sobre el cos inert... Maxime d'Aulnay era mort.

Mort, com fou mort dos mesos abans, en plena sessió d'ingrés, Jean Mortimar, el poeta dels *Perfums tràgics*, el primer elegit per a la successió d'Abbeville. Ell també havia rebut una carta amenaçadora, duta a l'institut per un ordinari a qui no es trobà mai, on havia llegit: *Els perfums són de vegades més tràgics del que hom no pensa*. I també ell, alguns minuts després, havia caigut. Tot això és el que, en resum, havia captat d'una forma poc precisa Gaspard Lalouette, escoltant atentament les converses enfollides que mantenia aquella gentada que, de seguida, inundà la sala pública de l'institut i que acabava de ser expulsada al carrer en un desgavell inexpressable.

Hauria volgut saber-ne més i conèixer almenys la raó per la qual Jean Mortimar era mort. Havia sentit parlar d'una venjança, però en uns termes tan absurds, que no li concedí la menor importància. Això no obstant, es creia obligat de preguntar, per descarregar la consciència, el nom d'aquell que hauria volgut venjar-se en unes condicions tan estranyes. Llavors li digueren una enumeració tan rara de paraules que pensà que es burlaven d'ell. I com que la nit s'acostava perquè era hivern, decidí de tornar-se'n a casa, travessant el pont de les Arts, on alguns acadèmics retardats i els seus invitats, profundament emocionats

per la terrible coincidència d'aquells dos finals sinistres, s'afanyaven cap als respectius domicilis.

Amb tot, Gaspard Lalouette, en el moment de desaparèixer a dintre de l'ombra que s'espesseïa ja als portells de la plaça del Carrousel, canvià d'opinió. Va fer parar un d'aquells senyors que davallaven del pont de les Arts i que, amb pas nerviós, semblava encara completament agitat per l'esdeveniment. Li preguntà:

—En fi, senyor, ¿se sap de què ha mort?

—Els metges diuen que ha mort pel trencament d'un aneurisma.

—I l'altre senyor, ¿de què va morir?

—Els metges digueren que d'una congestió cerebral...

Aleshores una ombra s'allargà entre els dos interlocutors i digué:

—Tot això són pífies. Tots dos han mort perquè han volgut asseure's a *la butaca maleïda*.

Lalouette intentà de retenir aquella ombra pel jaqué, però ja havia desaparegut.

Tornà a sa casa, tot pensarós.

